

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про військовий обов'язок і військову службу

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 27, ст.385)

{ Вводиться в дію Постановою ВР

N 2233-XII ([2233-12](#)) від 25.03.92, ВВР, 1992, N 27, ст.386 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 2485-XII ([2485-12](#)) від 19.06.92, ВВР, 1992, N 36, ст.527

N 3545-XII ([3545-12](#)) від 21.10.93, ВВР, 1993, N 44, ст.418

N 3546-XII ([3546-12](#)) від 21.10.93, ВВР, 1993, N 44, ст.419

N 3625-XII ([3625-12](#)) від 19.11.93, ВВР, 1993, N 49, ст.457

N [200/94-ВР](#) від 13.10.94, ВВР, 1994, N 45, ст.404

N [325/94-ВР](#) від 22.12.94, ВВР, 1995, N 1, ст. 4

N [387/95-ВР](#) від 17.10.95, ВВР, 1995, N 38, ст.284

N [129/96-ВР](#) від 19.04.96, ВВР, 1996, N 26, ст.108

N [309/97-ВР](#) від 04.06.97, ВВР, 1997, N 29, ст. 93

N 312-XIV ([312-14](#)) від 11.12.98, ВВР, 1999, N 4, ст. 35

N 651-XIV ([651-14](#)) від 13.05.99, ВВР, 1999, N 28, ст.230 }

{ В редакції Закону N 766-XIV ([766-14](#)) від 18.06.99,

ВВР, 1999, N 33, ст.270 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 1325-XIV ([1325-14](#)) від 21.12.99, ВВР, 2000, N 4, ст.27

N 1669-III ([1669-14](#)) від 20.04.2000, ВВР, 2000, N 30, ст.235

N 2171-III ([2171-14](#)) від 21.12.2000, ВВР, 2001, N 9, ст.38

N 312-IV ([312-15](#)) від 28.11.2002, ВВР, 2003, N 4, ст.34

N 313-IV ([313-15](#)) від 28.11.2002, ВВР, 2003, N 5, ст.37

N 487-IV ([487-15](#)) від 06.02.2003, ВВР, 2003, N 15, ст.108

N 662-IV ([662-15](#)) від 03.04.2003, ВВР, 2003, N 27, ст.209

- набуває чинності 01.08.2003 року

N 744-IV ([744-15](#)) від 15.05.2003, ВВР, 2003, N 29, ст.234

N 1158-IV ([1158-15](#)) від 11.09.2003, ВВР, 2004, N 8, ст. 67

N 1179-IV ([1179-15](#)) від 18.09.2003, ВВР, 2004, N 10, ст. 94

N 1763-IV ([1763-15](#)) від 15.06.2004, ВВР, 2004, N 36, ст.444

N 2454-IV ([2454-15](#)) від 03.03.2005, ВВР, 2005, N 16, ст.259

N 2490-IV ([2490-15](#)) від 17.03.2005, ВВР, 2005, N 20, ст.276

N 2636-IV ([2636-15](#)) від 02.06.2005, ВВР, 2005, N 27, ст.361

N 3200-IV ([3200-15](#)) від 15.12.2005, ВВР, 2006, N 14, ст.116 }

{ В редакції Закону

N 3597-IV ([3597-15](#)) від 04.04.2006, ВВР, 2006, N 38, ст.324 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 328-V ([328-16](#)) від 03.11.2006, ВВР, 2006, N 51, ст.519
N 1014-V ([1014-16](#)) від 11.05.2007, ВВР, 2007, N 33, ст.442
N 107-VI ([107-17](#)) від 28.12.2007, ВВР, 2008, N 5-6, N 7-8, ст.78

зміни діють по 31 грудня 2008 року

N 267-VI (

[267-17](#)

) від 11.04.2008, ВВР, 2008, N 24, ст.234 }

{ Додатково див. Рішення Конституційного Суду

N 10-рп/2008 ([v010p710-08](#)) від 22.05.2008 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 309-VI ([309-17](#)) від 03.06.2008, ВВР, 2008, N 27-28, ст.253

N 1073-VI ([1073-17](#)) від 05.03.2009, ВВР, 2009, N 30, ст.418

N 1254-VI ([1254-17](#)) від 14.04.2009, ВВР, 2009, N 36-37, ст.511

N 1255-VI ([1255-17](#)) від 14.04.2009, ВВР, 2009, N 36-37, ст.512

N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009, ВВР, 2009, N 38, ст.535

N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010, ВВР, 2010, N 12, ст.117

N 1835-VI ([1835-17](#)) від 21.01.2010, ВВР, 2010, N 12, ст.118

N 2926-VI ([2926-17](#)) від 13.01.2011, ВВР, 2011, N 31, ст.303

N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011, ВВР, 2011, N 45, ст.487

N 3409-VI ([3409-17](#)) від 19.05.2011, ВВР, 2011, N 50, ст.539

N 3919-VI ([3919-17](#)) від 18.10.2011, ВВР, 2012, N 22, ст.217

N 4296-VI ([4296-17](#)) від 10.01.2012, ВВР, 2012, N 31, ст.395

N 4352-VI ([4352-17](#)) від 07.02.2012, ВВР, 2012, N 39, ст.472

N 4652-VI ([4652-17](#)) від 13.04.2012, ВВР, 2013, N 21, ст.208

N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012, ВВР, 2013, N 14, ст.89

N 5040-VI ([5040-17](#)) від 04.07.2012, ВВР, 2013, N 25, ст.246

N 5088-VI ([5088-17](#)) від 05.07.2012, ВВР, 2013, N 30, ст.343

N 5286-VI ([5286-17](#)) від 18.09.2012, ВВР, 2013, N 38, ст.499

N 5288-VI ([5288-17](#)) від 18.09.2012, ВВР, 2013, N 37, ст.490

N 5404-VI ([5404-17](#)) від 02.10.2012, ВВР, 2013, N 41, ст.550

N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012, ВВР, 2014, N 2-3, ст.41

N 224-VII ([224-18](#)) від 14.05.2013

N 406-VII ([406-18](#)) від 04.07.2013 }

Цей Закон здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни.

Г л а в а І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Військовий обов'язок

1. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

2. Військовий обов'язок устанавлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни, забезпечення особовим складом Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних

органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту (далі - Збройні Сили України та інші військові формування), посади в яких комплектуються військовослужбовцями.

3. Військовий обов'язок включає:

підготовку громадян до військової служби;

приписку до призовних дільниць;

прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу;

проходження військової служби;

виконання військового обов'язку в запасі;

проходження служби у військовому резерві;

дотримання правил військового обліку.

4. Громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) та Законом України "Про альтернативну (невійськову) службу" ([1975-12](#)).

5. Від виконання військового обов'язку громадяни України звільняються на підставах, визначених цим Законом.

6. Військовий обов'язок не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні.

7. Виконання військового обов'язку громадянами України забезпечують державні органи, органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до законів України військові формування, підприємства, установи і організації незалежно від підпорядкування і форм власності в межах їх повноважень, передбачених законом, та районні (об'єднані районні), міські (об'єднані міські) військові комісаріати (далі - районні (міські) військові комісаріати), військові комісаріати Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, а також територіальні центри (в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві) та філіали (в районах та містах) комплектування військовослужбовцями за контрактом.

8. Порядок утворення та повноваження територіальних центрів, філіалів комплектування військовослужбовцями за контрактом визначаються положенням ([1054-2007-п](#)), яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

9. Щодо військового обов'язку громадяни України поділяються на такі категорії:

допризовники - особи, які підлягають приписці до призовних дільниць;

призовники - особи, приписані до призовних дільниць;

військовослужбовці - особи, які проходять військову службу;

військовозобов'язані - особи, які перебувають у запасі для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період, а також для виконання робіт із забезпечення оборони держави;

резервісти - військовозобов'язані, які у добровільному

порядку проходять службу у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань.

10. Громадяни України, які приписані до призовних дільниць або перебувають у запасі Збройних Сил України, зобов'язані:

прибувати за викликом районного (міського) військового комісаріату для оформлення військово-облікових документів, приписки, проходження медичного огляду, направлення на підготовку з метою здобуття або вдосконалення військово-облікової спеціальності, призову на військову службу або на збори військовозобов'язаних;

проходити медичний огляд та лікування в лікувально-профілактичних закладах згідно з рішеннями комісії з питань приписки, призовної комісії або військово-лікарської комісії районного (міського) військового комісаріату;

проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі;

виконувати правила військового обліку, встановлені законодавством.

11. Жінки, які мають фах, споріднений з відповідною військово-обліковою спеціальністю, визначеною в переліку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, та придатні до проходження військової служби за станом здоров'я, віком та сімейним станом, беруться на військовий облік військовозобов'язаних.

12. Жінки, які перебувають на військовому обліку, можуть бути призвані на військову службу чи залучені для виконання робіт із забезпечення оборони держави у воєнний час. У мирний час жінки можуть бути прийняті на військову службу та службу у військовому резерві тільки в добровільному порядку (за контрактом). { Частина дванадцята статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом

N 1834-VI (

[1834-17](#)

) від 21.01.2010 }

Стаття 2. Військова служба і виконання військового обов'язку в запасі

1. Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, пов'язаній із захистом Вітчизни. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

2. Порядок проходження громадянами України військової служби, їх права та обов'язки визначаються цим Законом, відповідними положеннями про проходження військової служби громадянами України, які затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами.

3. Військова служба в Україні організується з дотриманням конституційної вимоги про відокремлення церкви і релігійних організацій від держави.

4. Види військової служби:

строкова військова служба;

військова служба за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського складу;

військова служба (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки (далі - вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів); { Абзац четвертий частини четвертої статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011 }

військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;

військова служба за призовом осіб офіцерського складу.

5. Строкову військову службу громадяни України проходять відповідно до законів України у Збройних Силах України та інших військових формуваннях з метою здобуття військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь для збройного захисту Вітчизни.

6. Виконання військового обов'язку в запасі полягає в дотриманні військовозобов'язаними порядку і правил військового обліку, проходженні зборів для збереження та вдосконалення знань, навичок і умінь, необхідних для виконання обов'язків військової служби в особливий період.

7. Громадяни України в добровільному порядку можуть проходити службу у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань. Порядок відбору та прийняття на службу у військовому резерві, строки, умови й порядок її проходження, а також підстави й порядок звільнення зі служби визначаються цим Законом, відповідними положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві, які затверджуються Президентом України, та іншими нормативно-правовими актами. { Частина сьома статті 2 в редакції Закону N 1834-VI (

[1834-17](#)

)

від 21.01.2010 }

8. Структура військового резерву людських ресурсів ([1426-2006-п](#)) установлюється Міністерством оборони України та затверджується Кабінетом Міністрів України.

9. Громадяни України, які призвані або добровільно вступили на військову службу, складають Військову присягу на вірність Українському народу.

10. Громадяни України, які приписуються до призовних

дільниць, направляються для підготовки до військової служби, призиваються або приймаються на військову службу, та військовозобов'язані, які приймаються на службу у військовому резерві або призначені для комплектування посад за відповідними військово-обліковими спеціальностями під час проведення мобілізації, проходять обов'язковий медичний огляд. Порядок проходження медичного огляду затверджується Міністерством оборони України та центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я. Перелік військово-облікових спеціальностей затверджується Міністерством оборони України. { Частина десята статті 2 в редакції

Закону N 1834-VI ([834-17](#)) ід 21.01.2010 }

1

11. Виконання військового обов'язку в особливий період здійснюється з особливостями, визначеними цим Законом та іншими нормативно-правовими актами. { Статтю 2 доповнено частиною одинадцятю згідно із Законом 5404-VI ([404-17](#))

5

від 02.10.2012 }

Стаття 3. Правова основа військового обов'язку і військової служби

1. Правовою основою військового обов'язку і військової служби є Конституція України ([254к/96-ВР](#)), цей Закон, Закон України "Про оборону України" ([1932-12](#)), "Про Збройні Сили України" ([1934-12](#)), "Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію" ([3543-12](#)), інші закони України, а також прийняті відповідно до них укази Президента України та інші нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання військового обов'язку, проходження військової служби та статусу військовослужбовців, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 4. Комплектування військовослужбовцями Збройних Сил України та інших військових формувань

1. Збройні Сили України та інші військові формування комплектуються військовослужбовцями шляхом:

призову громадян України на військову службу;

прийняття громадян України на військову службу за контрактом.

2. Порядок комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями встановлюється цим Законом та прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами.

3. Для доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань військовослужбовцями на особливий період проводиться планомірна військова підготовка і забезпечується

перебування в запасі та військовому резерві необхідної кількості військовонавчених громадян.

4. Генеральний штаб Збройних Сил України проводить розподіл призовників за станом здоров'я та рівнем освіти пропорційно між Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями.

Стаття 5. Склад військовослужбовців і військовозобов'язаних.

Військові звання

1. Військовослужбовці та військовозобов'язані поділяються на рядовий склад, сержантський і старшинський склад та офіцерський склад.

2. Встановлюються такі військові звання:

	Армійські	Корабельні
склад		Рядовий
солдат		
старший солдат		
Сержантський і старшинський склад		
молодший сержант		
сержант		
старший сержант		
старшина		
прапорщик		
старший прапорщик		
Офіцерський склад		
Молодший офіцерський склад		
молодший лейтенант		
лейтенант		
старший лейтенант		
капітан		
капітан-лейтенант		

Старший офіцерський склад	
майор	капітан 3 рангу
підполковник	капітан 2 рангу
полковник	капітан 1 рангу
Вищий офіцерський склад	
генерал-майор	контр-адмірал
генерал-лейтенант	віце-адмірал
генерал-полковник	адмірал
генерал армії України	

3. До військових звань осіб офіцерського складу медичної та юридичної служб Збройних Сил України та інших військових формувань, а також спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, які мають відповідну освіту та займають відповідну штатну посаду, додаються слова "медичної служби" і "юстиції". { Частина третя статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами 3919-VI (

[919-17](#)

) від

18.10.2011, N 4711-VI (

[4711-17](#)

) від 7.05.2012, N 5288-VI

(

[5288-17](#)

) від 18.09.2012 }

4. До військових звань громадян України, які перебувають у запасі чи у відставці або проходять службу у військовому резерві, додаються слова відповідно "запасу", "у відставці" або "резерву".

{ Частина четверта статті 5 в редакції Закону N 1834-VI

([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

5. Присвоєння та позбавлення військових звань, пониження та поновлення у військовому званні військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, переатестація військовозобов'язаних, які мають спеціальні звання, для присвоєння військових звань здійснюються в порядку, визначеному статутами Збройних Сил України, положеннями про проходження військової служби громадянами України, положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

Стаття 6. Військові посади

1. Військові посади (штатні посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями) і відповідні їм військові звання передбачаються у штатах (штатних розписах) військових частин, кораблів, органів військового управління, установ, організацій, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів.

2. Перелік посад, що підлягають заміщенню вищим офіцерським складом, затверджується Президентом України, а посад інших військовослужбовців - Міністерством оборони України.

3. Окремі військові посади в мирний час можуть заміщатися (на умовах строкового трудового договору) цивільними особами в порядку, встановленому Міністерством оборони України, або резервістами в порядку, встановленому Генеральним штабом Збройних Сил України. { Частина третя статті 6 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

4. Військові посади, передбачені штатами воєнного часу, при переведенні Збройних Сил України, інших військових формувань на організацію і штати воєнного часу підлягають заміщенню резервістами або іншими військовозобов'язаними в порядку, визначеному Генеральним штабом Збройних Сил України.

5. Співвідношення чисельності офіцерського складу за військовими званнями та граничні строки перебування осіб офіцерського складу на посадах у Збройних Силах України та інших військових формуваннях встановлюються відповідно Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

6. Порядок призначення на військові посади встановлюється Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), Законом України "Про Збройні Сили України" ([1934-12](#)), іншими законами та положеннями про проходження військової служби та служби у військовому резерві громадянами України. { Частина шоста статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

7. Військові посади в підрозділах Збройних Сил України, які направляються до інших держав для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у складі національних контингентів або національного персоналу відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, заміщаються військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом. { Частина сьома статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5286-VI ([5286-1](#)) від 18.09.2012 }

8. Порядок проходження військової служби військовослужбовцями, які не займають військових посад,

установлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України.

9. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань можуть бути відряджені до державних органів, установ, організацій, а також Державного підприємства обслуговування повітряного руху України для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі. Перелік посад, які можуть бути заміщені військовослужбовцями ([1020/2007](#)) в цих державних органах, установах, організаціях, а також Державному підприємстві обслуговування повітряного руху України, затверджується Президентом України. { Частина дев'ята статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1255-VI ([1255-17](#)) від 14.04.2009 }

10. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань відповідно до міжнародних договорів України можуть бути направлені для проходження військової служби на посадах у багатонаціональних органах військового управління, а також у закордонних дипломатичних установах України. Ці військовослужбовці утримуються за рахунок відповідно Міністерства оборони України, інших військових формувань у межах затвердженої законом чисельності. Порядок направлення та строки перебування військовослужбовців на зазначених посадах встановлюються Міністерством оборони України та іншими військовими формуваннями.

11. Військові посадові особи - це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством. { Статтю 5 доповнено новою частиною згідно із Законом N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

12. Військовослужбовці у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України, можуть бути направлені для подальшого проходження військової служби з одного військового формування до іншого з виключенням із списків особового складу формування, з якого вибули, та включенням до списків особового складу формування, до якого прибули. { Статтю 6 доповнено частиною одинадцятю згідно із Законом N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011 }

Стаття 7. Військова форма одягу, знаки розрізнення і відзнаки військовослужбовців

1. Для військовослужбовців установлюються військова форма одягу, знаки розрізнення та відзнаки.

2. Військовозобов'язані під час проходження зборів забезпечуються військовою формою одягу. Резервісти забезпечуються військовою формою одягу згідно із встановленими нормами. Для зазначених осіб встановлюються передбачені для військовослужбовців знаки розрізнення, що свідчать про їх належність до військовозобов'язаних, зокрема резервістів. { Частина друга статті 7 в редакції

[183](#)

Закону N 1834-VI ([4-17](#)) від 21.01.2010 }

3. Зразки військової форми одягу, знаків розрізнення та відзнак військовослужбовців, правила їх носіння розробляються Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, та затверджуються Кабінетом Міністрів України, а надалі патентуються в установленому порядку.

4. Носіння військової форми одягу, знаків розрізнення і відзнак військовослужбовців особами, які не мають на це права, забороняється і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Г л а в а II

ПІДГОТОВКА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Стаття 8. Підготовка до військової служби

1. Підготовка громадян України до військової служби включає патріотичне виховання, допризовну підготовку, підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, підготовку у військових оркестрах, військових ліцях та ліцях з посиленою військово-фізичною підготовкою, підготовку до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, військову підготовку у вищих навчальних закладах за програмою підготовки офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови.

2. Відповідальність за організацію та проведення підготовки громадян України до військової служби в межах повноважень покладається на Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, органи Товариства сприяння обороні України. До цієї роботи можуть залучатись інші об'єднання громадян відповідно до їх статутів.

3. Порядок організації та проведення допризовної підготовки та підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей визначається Положенням про допризовну підготовку ([1770-2000-п](#)) та Положенням про підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, які затверджуються Кабінетом Міністрів України.

4. Контроль за організацією і проведенням допризовної підготовки та підготовки призовників з військово-технічних

спеціальностей, програмним і методичним забезпеченням цієї підготовки здійснюється Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

Стаття 9. Допризовна підготовка

1. Допризовна підготовка включається до Державного стандарту повної середньої освіти професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів у разі, якщо певний освітньо-кваліфікаційний рівень здобувається на основі базової середньої освіти та проводиться за програмами, погодженими з Міністерством оборони України.

Стаття 10. Підготовка призовників з військово-технічних спеціальностей

1. Підготовка з військово-технічних спеціальностей проводиться таким чином:

призовників - учнів професійно-технічних навчальних закладів, які навчаються в них за професіями, спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - безпосередньо в цих закладах;

призовників, які працюють, і тих, хто тимчасово не працює, а також учнів професійно-технічних навчальних закладів, які навчаються в них за професіями, не спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - у професійно-технічних навчальних закладах міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та у навчальних закладах Товариства сприяння обороні України.

2. До навчання залучаються призовники, які досягли 17-річного віку, придатні за станом здоров'я до військової служби та підлягають призову на строкову військову службу після закінчення навчання.

3. Кількість призовників, які підлягають підготовці з військово-технічних спеціальностей, та перелік цих спеціальностей визначаються Міністерством оборони України разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу

1. Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу проводиться у вищих військових навчальних закладах та у військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів.

2. Військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу на добровільних засадах проходять студенти вищих навчальних закладів III або IV рівня акредитації з денною формою навчання,

придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями.

3. Порядок проведення військової підготовки студентів вищих навчальних закладів за програмою підготовки офіцерів запасу ([48-2012-п](#)) визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки.

4. Військова підготовка за програмою підготовки офіцерів запасу включається до навчальних планів вищого навчального закладу як окрема навчальна дисципліна. Програми військової підготовки розробляються згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу за відповідною військово-обліковою спеціальністю. Порядок розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу та програм військової підготовки офіцерів запасу визначається Міністерством оборони України.

5. Громадянам України, які здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче бакалавра, пройшли повний курс військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу, склали встановлені іспити та атестовані до офіцерського складу, присвоюється відповідне первинне військове звання офіцера запасу. У разі потреби вони за наказом Міністра оборони України можуть бути призвані для проходження військової служби осіб офіцерського складу. { *Частина п'ята статті 11 із змінами, внесеними згідно із Законом N [1073-VI](#) ([1073-17](#)) від 05.03.2009* }

6. Громадяни України, які не атестовані для присвоєння військового звання офіцерського складу після закінчення вищого навчального закладу і не пройшли строкової військової служби, підлягають призову на строкову військову службу з урахуванням, за можливості, фаху, який вони здобули у вищому навчальному закладі, або за спорідненими військово-обліковими спеціальностями.

7. Перелік військово-облікових спеціальностей, за якими ведеться військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, та обсяги підготовки за такими спеціальностями визначаються за поданням Генерального штабу Збройних Сил України Міністерством оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі освіти і науки. { *Частина сьома статті 11 в редакції Закону N [3353-VI](#) ([3353-17](#)) від 12.05.2011* }

8. Перелік вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюється військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з відповідними центральними органами виконавчої влади. Військові

навчальні підрозділи є структурними підрозділами таких вищих навчальних закладів. Рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію військових навчальних підрозділів приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим із центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані вищі навчальні заклади. { Частина восьма статті 11 в редакції Закону N 4296-VI ([4296-17](#)) від 10.01.2012 }

9. Міністерство оборони України за погодженням з ректором вищого навчального закладу здійснює добір і призначення осіб на посади науково-педагогічних (наукових) працівників військового навчального підрозділу та контроль за організацією підготовки студентів за програмою підготовки офіцерів запасу.

10. Під час навчальних зборів (стажування), передбачених програмами підготовки офіцерів запасу, на громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються права та обов'язки, встановлені актами законодавства для військовозобов'язаних, призваних на збори.

Стаття 12. Підготовка до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів

1. Громадяни України, які виявили бажання вступити до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, можуть проходити попередню підготовку в загальноосвітніх навчальних закладах, військових ліцей, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою, у військових оркестрах, навчальних закладах громадських організацій, на підготовчих курсах при вищих військових навчальних закладах або військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів.

2. Фізична підготовка допризовників та призовників організовується у вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, спортивних товариствах і клубах за програмою курсу фізичної культури центральними органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах освіти, фізичної культури та спорту. { Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI ([460-17](#)) від 16.10.2012 }

3. Лікувально-оздоровча робота з громадянами України, які готуються до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, організовується за місцем їх проживання (перебування) відповідними закладами охорони здоров'я.

4. Медичні огляди громадян України 15-17-річного віку проводяться щороку лікарями-спеціалістами, які залучаються до медичного огляду призовників. У разі потреби громадянам

призначається необхідне лікування з проведенням оздоровчих заходів.

5. Органи управління освітою забезпечують освітню підготовку допризовної та призовної молоді, за необхідності організують додаткові заняття для вивчення державної мови громадянами, які не володіють або недостатньо володіють нею.

Стаття 13. Права та обов'язки громадян України, які проходять підготовку до військової служби

1. За громадянами України, які проходять підготовку з військово-технічних спеціальностей з відривом від виробництва, на весь час підготовки, включаючи час проїзду до місця підготовки та у зворотному напрямку, зберігаються місце роботи, а також займана посада та середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, незалежно від підпорядкування і форм власності.

2. Витрати, пов'язані з наймом житла на період навчання зазначених у частині першій цієї статті громадян України, оплатою вартості проїзду до місця навчання (зборів) і назад та виплатою середнього заробітку за основним місцем роботи, здійснюються за рахунок коштів Міністерства оборони України та інших військових формувань у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

3. Відвідування громадянами України, направленими районними (міськими) військовими комісаріатами для проходження занять з підготовки до військової служби та інших заходів, що стосуються підготовки допризовників та призовників, обов'язкове.

Г л а в а III

ПРИПИСКА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ПРИЗОВНИХ ДІЛЬНИЦЬ, ПРИЗОВ І ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 14. Приписка громадян України до призовних дільниць

1. Приписка громадян України чоловічої статі до призовних дільниць проводиться з метою взяття їх на військовий облік, визначення наявних призовних ресурсів, ступеня придатності до військової служби, встановлення освітнього рівня, здобутої спеціальності або професії, рівня фізичної підготовки, вивчення особистих якостей.

2. Для проведення приписки громадян України у районах (містах) утворюються призовні дільниці.

3. До призовних дільниць щороку протягом січня - березня приписуються допризовники, яким у рік приписки виповнюється 17 років. Приписка проводиться районними (міськими) військовими комісаріатами за місцем проживання.

4. Не підлягають приписці до призовних дільниць громадяни України, які відбувають покарання в установах виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру.

5. Керівники житлово-експлуатаційних організацій, підприємств, установ та організацій незалежно від підпорядкування і форм власності, які здійснюють експлуатацію будинків, органи

місцевого самоврядування, на які покладено ведення первинного обліку військовозобов'язаних і призовників, а також керівники інших підприємств, установ, організацій, навчальних закладів незалежно від підпорядкування і форм власності щороку в строки, встановлені Кабінетом Міністрів України, зобов'язані подавати до відповідних районних (міських) військових комісаріатів списки громадян України, які підлягають приписці до призовних дільниць.

6. Для приписки до призовної дільниці громадяни України зобов'язані особисто прибути до районного (міського) військового комісаріату в строк, зазначений у повістці, та подати необхідні документи, перелік яких установлюється Міністерством оборони України.

7. Для проведення приписки громадян України до призовних дільниць у районних (міських) військових комісаріатах утворюються комісії з питань приписки у такому складі:

голова комісії - районний (міський) військовий комісар;

члени комісії:

представник районного (міського) органу управління освітою;

представник структурного підрозділу районного (міського) органу внутрішніх справ, який проводить роботу з неповнолітніми;

лікар, який організовує роботу медичного персоналу з медичного огляду громадян України, які підлягають приписці;

психолог соціальної служби районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради);

секретар комісії.

8. Персональний склад районної (міської) комісії з питань приписки, порядок її проведення затверджуються щороку головою районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради).

9. На районні (міські) комісії з питань приписки покладаються:

організація і проведення медичного огляду допризовників, які викликаються на комісію, визначення їх придатності для військової служби;

виявлення і попередній відбір кандидатів для направлення до вступу на навчання у вищих військових навчальних закладах або військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів;

направлення призовників, придатних за медичними та іншими показниками, для проходження підготовки з військово-технічних спеціальностей;

направлення для медичного огляду до призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних або Київської міської призовних комісій призовників, яких визнано непридатними до військової служби за станом здоров'я, та таких, що виявили незгоду з результатами медичного огляду;

прикріплення до лікувально-профілактичних закладів за місцем

проживання громадян України, яких визнано під час приписки тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я, та таких, що потребують обстеження або медичного нагляду.

Відвідування лікувально-профілактичних закладів згідно з рішенням комісії з питань приписки для громадян-допризовників обов'язкове;

прикріплення до відповідних навчальних закладів громадян України, які мають низьку освітню підготовку або не володіють чи недостатньо володіють державною мовою;

організація роботи з вивчення особистості призовників, їх морально-ділових якостей та сімейного стану;

зняття з військового обліку призовників та взяття на військовий облік військовозобов'язаних громадян, яких:

- за станом здоров'я визнано непридатними до військової служби в мирний час, обмежено придатними у воєнний час;

- раніше було засуджено до позбавлення волі, обмеження волі, арешту чи виправних робіт за вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, у тому числі із звільненням від відбування покарання;

виключення з військового обліку громадян, яких:

- за станом здоров'я визнано непридатними до військової служби з виключенням з військового обліку;

- раніше було засуджено до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

10. За результатами медичного огляду громадянина України і з урахуванням рівня його освітньої підготовки, особистих якостей, роду діяльності та спеціальності комісія з питань приписки може прийняти одне з таких рішень:

придатний для військової служби та попередньо призначений до служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні; тимчасово непридатний до військової служби, потребує лікування;

підлягає направленню на додаткове медичне обстеження та проведення повторного медичного огляду (із зазначенням дати проведення);

непридатний до військової служби в мирний час, обмежено придатний у воєнний час, підлягає взяттю на облік військовозобов'язаних;

непридатний до військової служби з виключенням з військового обліку, підлягає виключенню з військового обліку;

підлягає взяттю на військовий облік військовозобов'язаних як такий, що був раніше засуджений до позбавлення волі, обмеження волі, арешту, виправних робіт за вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, у тому числі із звільненням від відбування покарання;

підлягає виключенню з військового обліку як такий, що був раніше засуджений до позбавлення волі за вчинення тяжкого або

особливо тяжкого злочину.

11. Громадянам України, приписаним до призовних дільниць, видаються посвідчення про приписку, роз'яснюються права та обов'язки, правила військового обліку та відповідальність за порушення цих правил.

Стаття 15. Призовний вік. Призов громадян України на строкову військову службу

1. На строкову військову службу в мирний час призиваються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі, яким до дня відправлення у військові частини виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 25-річного віку і не мають права на звільнення або відстрочку від призову на строкову військову службу (далі - громадяни призовного віку).

2. Громадяни призовного віку в добровільному порядку можуть бути прийняті на військову службу за контрактом на умовах, передбачених частиною першою статті 20 цього Закону, та в порядку, визначеному положеннями про проходження військової служби громадянами України.

3. Призов громадян України на строкову військову службу включає проходження ними призовної комісії та відправлення їх до військових частин.

4. Організація підготовки та проведення призову громадян України на строкову військову службу здійснюється міськими (районними) державними адміністраціями (виконавчими органами міських рад) у взаємодії з міськими (районними) військовими комісаріатами.

5. Порядок організації підготовки та проведення призову громадян України на строкову військову службу визначається цим Законом та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України.

6. Строки проведення призову (призовів) громадян України на строкову військову службу на наступний рік визначаються Указом Президента України, який публікується в засобах масової інформації не пізніше як за місяць до закінчення поточного року.

7. Чисельність громадян України, які підлягають призову на строкову військову службу, та обсяги видатків для проведення чергового призову визначаються Кабінетом Міністрів України.

8. Після набрання чинності Указом Президента України щодо проведення чергового призову:

призовники, яким надійшла повістка районного (міського) військового комісаріату на прибуття до призовної дільниці для проходження призовної комісії, зобов'язані прибути в пункт і у строк, зазначені в повістці;

у разі якщо за будь-яких обставин повістка не надійшла, громадяни призовного віку зобов'язані з'явитися до призовної дільниці в десятиденний строк з дня початку відповідного чергового призову, визначеного Указом Президента України;

призовники, які змінили місце проживання, зобов'язані в семиденний строк прибути до районного (міського) військового комісаріату за новим місцем проживання для взяття на військовий облік;

керівники підприємств, установ, організацій і навчальних закладів незалежно від підпорядкування та форм власності на вимогу військових комісаріатів забезпечують своєчасне прибуття громадян призовного віку до призовних дільниць.

9. У ході проведення чергового призову зміна місця військового обліку громадян призовного віку не допускається, за винятком підтверджених відповідними документами випадків, які передбачають:

переведення на роботу в іншу місцевість;

переїзд на нове місце проживання;

прийняття до навчального закладу і вибуття в іншу місцевість для продовження навчання;

направлення за розподілом на роботу в іншу місцевість після закінчення навчального закладу.

10. У разі неявки призовника без поважних причин за викликом районного (міського) військового комісаріату на призовну комісію він несе відповідальність, установлену законом.

11. Поважними причинами неприбуття призовників до призовних дільниць у строк, установлений військовим комісаріатом, які підтверджені відповідними документами, визнаються:

перешкода стихійного характеру, хвороба призовника або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у зазначені пункт і строк;

смерть його близького родича (батьків, дружини, дитини, рідних брата, сестри, діда, баби) або близького родича його дружини.

Стаття 16. Призовні комісії

1. Для проведення призову громадян України на строкову військову службу в районах (містах) утворюються призовні комісії у такому складі:

голова комісії - заступник голови районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради);

члени комісії:

районний (міський) військовий комісар;

заступник керівника районного (міського) органу управління освітою;

заступник начальника районного (міського) органу внутрішніх справ;

лікар, який організовує роботу медичного персоналу щодо медичного огляду призовників;

психолог соціальної служби районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради);

представники Збройних Сил України та інших військових формувань, громадських організацій, підприємств, установ і організацій за попереднім узгодженням з головою комісії; секретар комісії.

2. Персональний склад районної (міської) призовної комісії, графік засідань призовної комісії, порядок проведення та забезпечення заходів з організації призову громадян України на строкову військову службу затверджуються головою районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради).

3. На районні (міські) призовні комісії покладається: організація медичного огляду призовників та призов громадян України на строкову військову службу з призначенням їх для служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні; надання призовникам відстрочки від призову на строкову військову службу на підставах, передбачених статтею 17 цього Закону;

звільнення призовників від призову на строкову військову службу на підставах, передбачених статтею 18 цього Закону, взяття їх на облік військовозобов'язаних або виключення з військового обліку;

направлення призовників, які виявили бажання вступити до вищих військових навчальних закладів або військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, для проходження випробувань та складання вступних іспитів або прийняття рішення про відмову в такому направленні;

направлення до лікувально-профілактичних закладів за місцем проживання (перебування) громадян, яких визнано тимчасово непридатними до військової служби;

організація роботи з вивчення особистостей призовників, їх морально-ділових якостей та сімейного стану;

направлення до відповідних правоохоронних органів матеріалів на призовників, які ухиляються від призову на строкову військову службу;

виключення з військового обліку призовників громадян у зв'язку з направленням їх для проходження альтернативної (невійськової) служби;

внесення на розгляд призовної комісії вищого рівня клопотань щодо надання громадянам України відстрочок від призову на строкову військову службу у випадках, не передбачених цим Законом.

4. У разі втрати (зміни) підстав щодо надання призовникам відстрочки від призову на строкову військову службу, передбачених цим Законом, призовна комісія може скасувати (змінити) раніше прийняте нею рішення.

5. Рішення призовної комісії може бути оскаржено громадянином України до призовної комісії вищого рівня або до суду в порядку, передбаченому законом.

6. Для керівництва і контролю за діяльністю районних (міських) призовних комісій в Автономній Республіці Крим, областях та місті Києві утворюються відповідно призовна комісія Автономної Республіки Крим, обласні та Київська міська призовні комісії. Персональний склад призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних, Київської міської призовних комісій, порядок проведення та забезпечення роботи з організації призову затверджуються відповідно Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим та головами обласних, Київської міської державних адміністрацій.

7. На призовну комісію Автономної Республіки Крим, обласні та Київську міську призовні комісії покладаються:

- керівництво діяльністю районних (міських) призовних комісій;
- організація медичного огляду громадян України, які визнані районними (міськими) комісіями з питань приписки або районними (міськими) призовними комісіями непридатними або тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я, та громадян України, які заявили про незгоду з результатами медичного огляду чи рішеннями районних (міських) комісій з питань приписки або районних (міських) призовних комісій, а також громадян, які призвані на строкову військову службу безпосередньо перед їх відправленням у військові частини;
- перевірка підстав щодо надання відстрочки або звільнення громадян України від призову на строкову військову службу;
- контроль за обґрунтованим призначенням призовників для служби у Збройних Силах України чи іншому військовому формуванні з урахуванням їх освіти, досвіду, здібностей, інтересів та особистих можливостей;
- розгляд скарг громадян на рішення та дії районних (міських) призовних комісій.

8. Призовна комісія Автономної Республіки Крим, обласні, Київська міська призовні комісії мають право переглядати та змінювати рішення відповідних районних (міських) призовних комісій та рішень районних (міських) комісій з питань приписки стосовно громадян України, визнаних непридатними до військової служби за станом здоров'я.

9. Рішення призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних, Київської міської призовних комісій може бути оскаржено до суду в порядку, передбаченому законом.

Стаття 17. Відстрочка від призову на строкову військову службу

1. Відстрочка від призову на строкову військову службу надається призовникам за рішенням районної (міської) призовної комісії відповідно до цього Закону за сімейними обставинами, станом здоров'я, для здобуття освіти та продовження професійної діяльності.

2. Відстрочка від призову на строкову військову службу за

сімейними обставинами за їх бажанням надається призовникам, які мають:

1) непрацездатних батька і матір чи одинокого непрацездатного батька (одинокую непрацездатну матір) або непрацездатних осіб, під опікою, піклуванням чи на утриманні яких перебував призовник, або осіб, над якими призовник здійснює опіку чи піклування, якщо вони не мають інших працездатних осіб - громадян України, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати. Непрацездатність зазначених осіб визначається в порядку, встановленому законодавством;

2) неповнолітніх рідних (повнорідних чи неповнорідних) братів і сестер або непрацездатних рідних (повнорідних чи неповнорідних) братів і сестер незалежно від їх віку, якщо вони не мають інших працездатних осіб, крім призовника, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати;

3) одинокого батька або одиноку матір, у яких на утриманні перебувають двоє чи більше неповнолітніх дітей, до досягнення старшим із них повноліття;

4) дитину віком до трьох років або старшу трьох років, яка виховується без матері у зв'язку з її смертю або за рішенням суду;

5) двох і більше дітей;

6) дитину-інваліда;

7) дружину-інваліда;

8) вагітну дружину.

3. Відстрочка від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами за власним бажанням може надаватися призовнику, який є сиротою.

4. За наявності в сім'ї двох і більше синів, один з яких проходить строкову військову службу, відстрочка від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами може надаватися призовнику на час проходження строкової військової служби його братом.

5. У разі якщо призову на строкову військову службу підлягають кілька синів одночасно, відстрочка може надаватися одному з них за їх бажанням з урахуванням пропозиції батьків.

6. Районна (міська) призовна комісія може прийняти рішення про надання призовнику відстрочки від призову на строкову військову службу за сімейними обставинами, незважаючи на небажання призовника нею скористатися, виходячи при цьому з того, що його призов може суттєво погіршити матеріальне становище осіб, яких відповідно до законодавства він повинен утримувати.

7. Відстрочка від призову на строкову військову службу за станом здоров'я на строк до одного року надається призовникам, які визнані під час медичного огляду тимчасово непридатними до військової служби.

8. Відстрочка від призову на строкову військову службу для

здобуття освіти на весь період навчання надається громадянам призовного віку, які навчаються:

у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах з денною формою навчання. У разі досягнення такими призовниками 21-річного віку відстрочка втрачає силу;

у вищих навчальних закладах з денною формою навчання, у тому числі під час здобуття наступного вищого освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти;

у середніх або вищих духовних навчальних закладах з денною формою навчання;

в інтернатурі, аспірантурі або докторантурі з відривом або без відриву від виробництва.

9. Право на відстрочку від призову на строкову військову службу для здобуття освіти також мають громадяни України, які в рамках міжнародних договорів України навчаються у навчальних закладах інших держав.

10. Відстрочка від призову на строкову військову службу для здобуття освіти надається один раз за період навчання, і громадяни призовного віку, відраховані з навчальних закладів за власним бажанням, за невиконання навчального плану, порушення умов контракту або недисциплінованість втрачають право на відстрочку від призову на строкову військову службу незалежно від їх повторного зарахування до того чи іншого вищого навчального закладу або поновлення у вищому навчальному закладі.

11. Громадяни призовного віку, які перервали навчання у зв'язку з отриманням академічної відпустки за станом здоров'я або сімейними обставинами, для догляду за близькими родичами, зазначеними в абзаці третьому частини одинадцятої статті 15 цього Закону, право на надану відстрочку від призову на строкову військову службу не втрачають.

12. У разі переведення призовників, які навчаються у вищих навчальних закладах III або IV рівня акредитації з денною формою навчання, для навчання в інший вищий навчальний заклад зазначеного рівня акредитації і форми навчання право на відстрочку від призову на строкову військову службу не втрачається за умови переведення протягом навчального року на курс не нижче того, на якому вони навчалися, а після закінчення навчального року - на вищий курс.

13. Відстрочка від призову на строкову військову службу для продовження професійної діяльності надається таким громадянам призовного віку:

педагогічним працівникам з повною вищою освітою, основним місцем роботи яких є загальноосвітні навчальні заклади, за умови повного навантаження на займаній посаді, - на весь період їх роботи за спеціальністю;

медичним працівникам за умови повного навантаження на займаній посаді - на весь період їх роботи у сільській місцевості

за фахом;

випускникам вищих навчальних закладів, інтернатури, аспірантури або докторантури, які займають посади наукових працівників в установах Національної академії наук України, - на весь період роботи;

випускникам професійно-технічних навчальних закладів за умови їх роботи за здобутою професією на підприємствах, в установах, організаціях державної або комунальної форм власності, - на один рік з дня закінчення навчального закладу;

священнослужителям, які закінчили вищі або середні духовні навчальні заклади і займають посаду в релігійних організаціях, що діють за статутом (положенням), зареєстрованим у встановленому порядку, - на час виконання обов'язків священнослужителя;

кандидатам у народні депутати України, зареєстрованим у встановленому порядку, за їх заявою - до дня опублікування результатів виборів включно;

сільським, селищним та міським головам і депутатам місцевих рад - на строк виконання ними цих повноважень;

особам, які самостійно або разом з батьками ведуть фермерське господарство, - на строк не більше одного року з моменту отримання для цієї діяльності земельної ділянки;

особам, які мають науковий ступінь кандидата (доктора) наук та працюють на посадах за спеціальністю відповідно до групи спеціальностей галузі науки, з якої присуджено науковий ступінь, - на весь період їх роботи за цією спеціальністю. { Частину тринадцяту статті 17 доповнено абзацом десятим згідно із Законом N 4352-VI ([4352-17](#)) від 07.02.2012 }

14. Відстрочка від призову на строкову військову службу надається призовникам, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або стосовно яких кримінальна справа розглядається судом, - до прийняття відповідного рішення. { *Частина чотирнадцята статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 4652-VI ([4652-17](#)) від 13.04.2012* }

15. У випадках, не передбачених цим Законом, відстрочка від призову на строкову військову службу може бути надана призовникам згідно з рішеннями призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних та Київської міської призовних комісій за поданням районних (міських) призовних комісій.

16. Призовники, яким надано відстрочку від призову на строкову військову службу, зобов'язані щороку до 1 жовтня подавати у районні (міські) військові комісаріати документи, що підтверджують їх право на відстрочку.

17. Призовники, які втратили підстави для надання відстрочки від призову на строкову військову службу, а також особи, які не мають права на відстрочку або підстав для звільнення від призову на строкову військову службу, передбачених статтями 17 та 18 цього

Закону, і не призвані з різних причин на строкову військову службу у встановлені строки, повинні бути призвані під час здійснення чергового призову.

Стаття 18. Звільнення від призову на строкову військову службу

1. Від призову на строкову військову службу в мирний час звільняються громадяни України:

які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби в мирний час;

які до дня відправлення на строкову військову службу досягли 25-річного віку;

батько або мати, рідний (повнорідний, неповнорідний) брат або сестра яких загинули, померли або стали інвалідами під час проходження військової служби або зборів військовозобов'язаних. Призовники, які мають право на звільнення від призову на цій підставі, можуть його не використовувати;

які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;

які були засуджені за вчинення злочину до позбавлення волі, обмеження волі, арешту чи виправних робіт, у тому числі із звільненням від відбування покарання;

яким після закінчення вищих навчальних закладів присвоєно військові (спеціальні) звання офіцерського (начальницького) складу.

Стаття 19. Загальні умови укладення контракту на проходження військової служби

1. Військовослужбовці, які проходять кадрову або строкову військову службу, громадяни призовного віку, які мають вищу, професійно-технічну або повну загальну середню освіту і не проходили строкової військової служби, військовозобов'язані, а також жінки, які не перебувають на військовому обліку, укладають контракт про проходження військової служби за контрактом з додержанням умов, передбачених статтею 20 цього Закону. *{ Частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1073-VI ([1073-17](#)) від 05.03.2009 }*

2. Військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, у разі закінчення строку контракту можуть укласти новий контракт на проходження військової служби.

3. Форма, порядок і правила укладення контракту, припинення (розірвання) контракту та наслідки припинення (розірвання) контракту визначаються положеннями про проходження військової служби громадянами України, якщо інше не передбачено законом.

Стаття 20. Прийняття на військову службу за контрактом

1. На військову службу за контрактом приймаються громадяни, які пройшли професійно-психологічний відбір і відповідають установленим вимогам проходження військової служби:

військовослужбовці, які прослужили на строковій військовій службі не менше трьох місяців, громадяни призовного віку, які мають вищу, професійно-технічну або повну загальну середню освіту і не проходили строкової військової служби, військовозобов'язані, а також жінки, які не мають військових звань офіцерського складу, з відповідною освітою та спеціальною підготовкою віком від 18 до 40 років - на військову службу за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського складу; { Абзац другий частини першої статті 20 в редакції Закону N 1073-VI ([1073-17](#)) від 05.03.2009 }

особи з повною загальною середньою освітою віком від 17 років до 21 року, в тому числі ті, яким 17 років виповнюється в рік початку військової служби, військовослужбовці та військовозобов'язані віком до 23 років, які мають повну загальну середню освіту та не мають військових звань офіцерського складу, у разі зарахування їх на перший та наступні курси навчання, а також особи віком до 25 років, які мають базову вищу освіту, у разі зарахування їх на випускний курс навчання - на військову службу (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів або військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів та військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, віком до 30 років - на військову службу (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів або військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку осіб на посади сержантського та старшинського складу; { Абзац третьої частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011; в редакції Закону N 3409-VI ([3409-17](#)) від 19.05.2011 }

військовослужбовці, які закінчили вищі військові навчальні заклади або військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів та яким присвоєно військове звання офіцерського складу, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

прапорщики (старші прапорщики) та мічмани (старші мічмани), які мають повну вищу освіту, що відповідає профілю службової діяльності, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

офіцери запасу, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

особи офіцерського складу, які перебувають на кадровій військовій службі, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу;

особи офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, - на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу.

2. На військову службу за контрактом осіб офіцерського складу

у Службу безпеки України, розвідувальні органи України та Управління державної охорони України приймаються також громадяни України, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки не нижче бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності, і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб офіцерського складу, із числа військовослужбовців строкової служби, які прослужили не менше шести місяців, осіб рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, військовозобов'язаних, а також жінок віком до 40 років.

3. Військові посадові особи не можуть перебувати з близькими особами у відносинах прямої організаційної та правової залежності підлеглої особи від її начальника, у тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на службу, звільнення із служби, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням. { Статтю 20 доповнено частиною третьою згідно із Законом N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

4. Стосовно кандидатів на зайняття військових посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" ([3206-17](#)). { Статтю 20 доповнено частиною четвертою згідно із Законом N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

5. Військові посадові особи, крім військовослужбовців строкової служби, зобов'язані подавати щороку до 1 квітня за місцем служби декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, що встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

На військових посадових осіб поширюються інші вимоги та обмеження, встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції". { Статтю 20 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

Примітка. Термін "близькі особи" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про засади запобігання і протидії корупції" ([3206-17](#)). { Статтю 20 доповнено приміткою згідно із Законом N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

Стаття 20-1. Врегулювання конфлікту інтересів

1. У разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень військова посадова особа зобов'язана негайно доповісти про це своєму безпосередньому начальникові.

Безпосередній начальник військової посадової особи зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншій посадовій особі, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

Примітка. Термін "конфлікт інтересів" вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про засади запобігання і протидії корупції" ([3206-17](#)). { Закон доповнено статтею 20-1 згідно із Законом N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

Стаття 21. Матеріальне забезпечення громадян України у зв'язку з призовом або прийняттям на військову службу

1. Громадянам України, які звільняються з роботи у зв'язку з призовом або прийняттям на військову службу, виплачується вихідна допомога в розмірі двох мінімальних заробітних плат. { Частина перша статті 21 в редакції Закону N 107-VI ([107-17](#)) від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду N 10-рп/2008 ([v010p710-08](#)) від 22.05.2008 } { Частина перша статті 21 набирає чинності з 1 січня 2007 року згідно з пунктом 1 глави XII "Прикінцеві положення" цього Закону }

2. Громадяни України для виконання обов'язків, пов'язаних із взяттям на військовий облік, призовом або прийняттям на військову службу, а також особи, які направляються районними (міськими) військовими комісаріатами на медичний огляд (медичне обстеження в амбулаторних чи стаціонарних умовах), лікування, звільняються від роботи на час, необхідний для виконання зазначених обов'язків та перебування в лікувальному закладі охорони здоров'я, із збереженням за ними місця роботи, займаної посади і середньої заробітної плати.

3. Перевезення громадян України, пов'язані з призовом на військову службу, до місця служби та їх харчування в дорозі здійснюються за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво відповідними військовими формуваннями, до яких направляються військовослужбовці.

4. Перевезення громадян, прийнятих на військову службу за контрактом, до місця служби здійснюються за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво відповідними військовими формуваннями, в яких проходять військову службу військовослужбовці.

Г л а в а IV

ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Стаття 22. Граничний вік перебування на військовій службі

1. Граничний вік перебування на військовій службі встановлюється:

1) для військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, - до 45 років;

2) для військовослужбовців молодшого офіцерського складу - до 45 років;

3) для військовослужбовців старшого офіцерського складу: майорів (капітанів 3 рангу), підполковників (капітанів 2 рангу) - до 50 років; полковників (капітанів 1 рангу) - до 55 років;

4) для військовослужбовців вищого офіцерського складу - до 60 років.

2. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань, які мають високу професійну підготовку, досвід практичної роботи на займаній ними посаді, визнані військово-лікарською комісією придатними за станом здоров'я для проходження військової служби, на їх прохання можуть бути залишені на військовій службі понад граничний вік перебування на військовій службі, встановлений частиною першою цієї статті, на строк до 5 років у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України. { Частина друга статті 22 в редакції Закону N 1014-V ([1014-16](#)) від 11.05.2007 }

Стаття 23. Строки військової служби

1. Строки строкової військової служби в календарному обчисленні встановлюються:

для солдатів і матросів, сержантів і старшин, які проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, - до 12 місяців;

для матросів і старшин, які проходять строкову військову службу на кораблях, суднах і в берегових частинах бойового забезпечення Військово-Морських Сил Збройних Сил України та Морської охорони Державної прикордонної служби України, - до 18 місяців;

для осіб, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки спеціаліста або магістра, - до 9 місяців.

2. Для громадян України, які вперше прийняті на військову службу за контрактом, встановлюються такі строки військової служби в календарному обчисленні:

для військовослужбовців, прийнятих на посади рядового складу, - 3 роки;

для військовослужбовців, прийнятих на посади сержантського і старшинського складу, - 5 років;

для курсантів вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів - час навчання у вищому військовому навчальному закладі або військовому

навчальному підрозділі вищого навчального закладу;

для осіб офіцерського складу - 5 років.

3. Строк проходження військової служби може бути продовжено за новим контрактом до досягнення граничного віку перебування на військовій службі:

для військовослужбовців, які проходять військову службу на посадах рядового складу, - на 3 роки;

для військовослужбовців, які проходять військову службу на посадах сержантського і старшинського складу, - на 5 років;

для осіб офіцерського складу - на строк від 5 до 10 років.

Для осіб офіцерського складу, які мають право на пенсію за вислугу років, за їх бажанням строк проходження військової служби за новим контрактом може бути продовжено на строк від 2 до 10 років, але не більше ніж до досягнення граничного віку перебування на військовій службі. { Частина третя статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом

N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011; в редакції Закону N 3919-VI ([3919-17](#)) від 18.10.2011 }

4. Особам офіцерського складу, яким до досягнення граничного віку перебування на кадровій військовій службі залишилося менше 5 років, при переході на військову службу за контрактом тривалість дії першого контракту визначається строком, який залишився до досягнення ними встановленого граничного віку перебування на військовій службі.

5. Військовослужбовці, прийняті на військову службу за контрактом із числа військовослужбовців строкової військової служби та громадян призовного віку, які не проходили строкову військову службу, в разі розірвання контракту направляються для проходження строкової військової служби, якщо вони не виступили встановлені строки строкової військової служби, за винятком випадків, передбачених пунктами "б", "г", "д" чи "з" частини шостої статті 26 цього Закону.

6. Строк військової служби для осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, - до 18 місяців.

Стаття 24. Початок і закінчення проходження військової служби. Час та місце виконання обов'язків військової служби

1. Початком проходження військової служби вважається:

1) день відправлення у військову частину з районного (міського) військового комісаріату - для громадян, призваних на строкову військову службу;

2) день зарахування до списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) - для громадян, прийнятих на військову службу за контрактом;

3) день призначення на посаду курсанта вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу вищого

навчального закладу - для громадян, які не проходили військову службу, та військовозобов'язаних.

2. Закінчення проходження військової служби вважається день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

3. Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби:

1) на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (навчального) часу, включаючи перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять);

2) на шляху прямування на службу або зі служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби;

3) поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника);

4) під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою;

5) під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку.

Стаття 25. Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу { Назва статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011 }

1. Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу проводиться у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів. У них здійснюється навчання курсантів, слухачів, студентів, ад'юнктів і докторантів.

Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського складу може здійснюватися в навчальних військових частинах, а на посадах осіб сержантського і старшинського складу, за якими необхідна наявність у особи неповної або базової вищої освіти, також у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів. Порядок та умови направлення громадян України до навчальних військових частин, а також проходження ними військової служби під час такої підготовки визначаються положеннями про проходження військової служби громадянами України. { Частина першу статті 25 доповнено абзацом другим згідно із Законом N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011 }

2. Порядок проведення підготовки громадян України для

проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу встановлюється Міністерством оборони України, іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані ці навчальні заклади, спільно з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. { Частина друга статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011 }

3. Зарахування громадян України до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів проводиться на добровільних засадах відповідно до особистих заяв після успішного складення вступних іспитів та відповідних випробувань.

4. Громадяни України, які в установленому порядку зараховані до вищих військових навчальних закладів або військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів для здобуття певних освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів і не мають звань офіцерського складу, вважаються курсантами, а ті, що мають такі звання, - слухачами.

5. З громадянами України - курсантами вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу вищого навчального закладу укладається контракт про проходження військової служби (навчання) на строки, передбачені абзацом четвертим частини другої статті 23 цього Закону. Контракт про проходження військової служби на посадах осіб сержантського і старшинського або офіцерського складу після закінчення навчання укладається між громадянином та державою, від імені якої виступає уповноважений орган військового управління Збройних Сил України або іншого військового формування, для потреб якого він проходить підготовку, на строк, передбачений абзацами третім і п'ятим частини другої статті 23 цього Закону. { Частина п'ята статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011 }

6. Установлення правових відносин між курсантами, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України ([435-15](#)). Порядок проходження ними військової служби (навчання) встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України та іншими нормативно-правовими актами України.

7. Курсанти з числа військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, після зарахування до вищого військового навчального закладу або військового навчального підрозділу вищого навчального закладу укладають новий контракт про проходження військової служби (навчання) на строки, передбачені абзацом четвертим частини другої статті 23 цього Закону.

8. Курсантам, які не мали військового звання до зарахування до вищого військового навчального закладу або військового

навчального підрозділу вищого навчального закладу, присвоюється військове звання рядового складу. За військовослужбовцями та військовозобов'язаними зберігаються військові звання, які вони отримали під час проходження військової служби.

9. Військові звання випускникам вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів присвоюються в порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

10. Курсанти в разі дострокового розірвання контракту через небажання продовжувати навчання або через недисциплінованість та в разі відмови від подальшого проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу після закінчення вищого навчального закладу, а також особи офіцерського складу, які звільняються з військової служби протягом п'яти років після закінчення вищого військового навчального закладу або військового навчального підрозділу вищого навчального закладу відповідно до пунктів "е", "є", "ж", "і", "и" частини шостої статті 26 цього Закону, відшкодовують Міністерству оборони України та іншим центральним органам виконавчої влади, яким підпорядковані ці навчальні заклади, витрати, пов'язані з їх утриманням у вищому навчальному закладі, відповідно до порядку ([964-2006-п](#)) і умов, встановлених Кабінетом Міністрів України. У разі відмови від добровільного відшкодування витрат таке відшкодування здійснюється у судовому порядку. { Частина десята статті 25 в редакції Закону N 267-VI ([267-17](#)) від 11.04.2008; із змінами, внесеними згідно із Законом N 224-VII ([224-18](#)) від 14.05.2013 }

11. Курсанти чоловічої статі, відраховані з вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів (за винятком випадків, передбачених пунктами "б", "г", "д" чи "з" частини шостої статті 26 цього Закону), направляються у військові частини для подальшого проходження військової служби, якщо вони не виступили встановленого строку строкової військової служби. При цьому у строк військової служби військовослужбовцям зараховується тривалість:

строкової військової служби до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів;

військової служби за контрактом до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів;

військової служби під час навчання у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів із розрахунку два місяці служби (навчання) за контрактом - за один місяць строкової військової служби.

12. Курсанти чоловічої статі, відраховані з вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих

навчальних закладів відповідно до пунктів "б", "г", "д" чи "з" частини шостої статті 26 цього Закону, направляються у районні (міські) військові комісаріати за місцем проживання для взяття на військовий облік.

13. Курсанти жіночої статі, відраховані з вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, звільняються з військової служби, якщо вони:

не мають військово-облікової спеціальності, - без взяття на військовий облік;

мають військово-облікову спеціальність, - з направленням у районні (міські) військові комісаріати за місцем проживання для взяття на військовий облік.

Стаття 26. Звільнення з військової служби

1. Звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється:

а) у запас, якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування в запасі і за станом здоров'я придатні до військової служби;

б) у відставку, якщо військовослужбовці досягли граничного віку перебування в запасі або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби з виключенням з військового обліку.

2. Звільнення зі служби проводиться:

а) військовослужбовців строкової служби, які виступили встановлені строки служби, - на підставі Указу Президента України;

б) військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, - на підставах, передбачених частиною шостою цієї статті;

в) осіб офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу, - на підставах, передбачених частиною сьомою цієї статті;

г) осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, - після закінчення встановлених строків військової служби.

3. Військовослужбовці строкової військової служби та особи офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, звільняються зі служби достроково:

а) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії;

б) за сімейними обставинами - у разі виникнення в них права на відстрочку внаслідок зміни сімейних обставин, а також у разі виникнення обставин, передбачених абзацом четвертим частини першої статті 18 цього Закону;

в) у зв'язку із засудженням до позбавлення волі чи обмеження волі, у тому числі із звільненням від відбування покарання.

4. У разі потреби військовослужбовці строкової військової служби, які виступили встановлені строки, можуть бути за рішенням

Президента України затримані на службі на строк до шести місяців.

5. Військовослужбовці, звільнені зі строкової військової служби в запас або у відставку, забезпечуються відповідним обмундируванням за переліком, установленим Міністерством оборони України, проїзними документами до місця проживання, харчуванням на час перебування в дорозі, грошовою допомогою в розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України. Військовослужбовці строкової військової служби за їх бажанням можуть бути звільнені в запас у власному цивільному одязі.

6. Контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби:

а) у зв'язку із закінченням строку контракту;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;

в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;

д) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких ([413-2013-п](#)) встановлено Кабінетом Міністрів України;

е) через службову невідповідність;

є) у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади;

ж) у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку;

з) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням (за бажанням військовослужбовця);

и) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

і) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, відповідно до якого військовослужбовця притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" ([3206-17](#)); { Частина шосту статті 26 доповнено пунктом "і" згідно із Законом

N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012; із змінами, внесеними згідно із Законом N 224-VII ([224-18](#)) від 14.05.2013 }

ї) у разі неможливості переведення на іншу посаду у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі. { Частина шосту статті 26 доповнено пунктом "ї" згідно із Законом

N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

7. Особи офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу, звільняються з військової служби:

- а) за власним бажанням;
- б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;
- в) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;
- г) у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів - у разі неможливості їх використання на службі;
- д) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;
- е) через службову невідповідність;
- є) у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи позбавлення права займати певні посади;
- ж) у зв'язку з позбавленням військового звання в дисциплінарному порядку;
- з) у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням, відповідно до якого військовослужбовця притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції" ([3206-17](#)); { *Частина сьому статті 26 доповнено пунктом "з" згідно із Законом N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012; із змінами, внесеними згідно із Законом N 224-VII ([224-18](#)) від 14.05.2013 }*

и) у разі неможливості переведення на іншу посаду у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі. { *Частина сьому статті 26 доповнено пунктом "и" згідно із Законом*

N 4711-VI ([4711-17](#)) від 17.05.2012 }

8. Звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється в порядку, передбаченому положеннями про проходження військової служби громадянами України.

9. Військовослужбовці, які набули права на пенсію за вислугу років, а також ті, що є ветеранами війни або учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і до досягнення встановленого граничного віку їх перебування на військовій службі залишилося п'ять і менше років, на їх прохання можуть бути звільнені з військової служби з підстав, передбачених пунктами "в" частин шостої та сьомої цієї статті.

Г л а в а V

ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ В ЗАПАСІ. ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ РЕЗЕРВІ

Стаття 27. Зарахування в запас. Категорії запасу. Проходження служби у військовому резерві

1. У запас Збройних Сил України та інших військових формувань зараховуються громадяни України, придатні за станом здоров'я до проходження військової служби в мирний або воєнний час і які не досягли граничного віку перебування в запасі. Вони перебувають на військовому обліку в районних (міських) військових комісаріатах та відповідних органах інших військових формувань.

2. Військовозобов'язані (крім військовозобов'язаних, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації) в добровільному порядку можуть бути зараховані у військовий резерв Збройних Сил України та інших військових формувань, який складається з громадян, що проходять службу у військовому резерві, та громадян, які відібрані кандидатами для зарахування на службу у військовому резерві. { Частина друга статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

3. Служба у військовому резерві встановлюється з метою планомірної підготовки громадян України для комплектування особовим складом Збройних Сил України та інших військових формувань на особливий період шляхом здобуття або вдосконалення військово-облікової спеціальності, набуття практичних навичок і умінь під час її проходження.

Громадяни, які проходять службу у військовому резерві, не належать до зайнятого населення в Україні і мають право відповідно до законодавства про зайнятість населення бути визнаними безробітними та зареєстрованими у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи. { Частина третю статті 27 доповнено абзацом другим згідно із Законом N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

4. Громадяни, у разі прийняття їх на службу у військовому резерві або її продовження на новий строк, укладають контракт про проходження служби у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань.

5. Програми підготовки резервістів Збройних Сил України, порядок та обсяги підготовки за військово-обліковими спеціальностями, час та строки проведення підготовки визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України, а в інших військових формуваннях - їх керівниками, за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України.

6. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з проходженням служби у військовому резерві, здійснюється за рахунок коштів, передбачених в Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями. Порядок і розміри грошового забезпечення та заохочення військовозобов'язаних та резервістів визначаються

Кабінетом Міністрів України, Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями. { Частина шоста статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

7. Запас військовозобов'язаних поділяється на першу і другу категорії.

8. До запасу першої категорії належать військовозобов'язані, які проходили військову службу та здобули під час її проходження військово-облікову спеціальність.

9. До запасу другої категорії належать військовозобов'язані, які не здобули військово-облікової спеціальності під час проходження військової служби або не проходили військової служби, а також військовозобов'язані-жінки.

10. Військовозобов'язані, зараховані до запасу другої категорії, у разі здобуття під час перебування в запасі або служби у військовому резерві військово-облікової спеціальності переводяться до запасу першої категорії (крім військовозобов'язаних-жінок). { Частина десята статті 27 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#))

від 21.01.2010 }

Стаття 28. Розряди запасу та граничний вік перебування військовозобов'язаних у запасі

1. Запас військовозобов'язаних поділяється на два розряди, що встановлюються залежно від віку військовозобов'язаних.

2. Військовозобов'язані, які перебувають у запасі та мають військові звання рядового, сержантського і старшинського складу, поділяються на розряди за віком:

1) перший розряд - до 35 років;

2) другий розряд:

рядовий склад - до 40 років;

сержантський і старшинський склад:

сержанти і старшини - до 45 років;

прапорщики і мічмани - до 50 років.

3. Особи офіцерського складу, які перебувають у запасі, поділяються на розряди за віком:

1) перший розряд:

молодший офіцерський склад - до 45 років;

старший офіцерський склад:

майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) - до

50 років;

полковник (капітан 1 рангу) - до 55 років;

вищий офіцерський склад - до 60 років;

2) другий розряд:

молодший офіцерський склад - до 50 років;

старший офіцерський склад:

майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) - до 55 років;

полковник (капітан 1 рангу) - до 60 років;

вищий офіцерський склад - до 65 років.

4. Граничний вік перебування в запасі другого розряду є граничним віком перебування в запасі та у військовому резерві.

5. Військовозобов'язані-жінки незалежно від присвоєних їм військових звань зараховуються до запасу другого розряду. Граничний вік перебування їх у запасі встановлюється: для осіб офіцерського складу - 50 років, для інших військовозобов'язаних-жінок - 40 років.

Стаття 29. Проходження зборів військовозобов'язаними та резервістами

1. Військовозобов'язані призиваються на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори. Резервісти проходять підготовку та збори відповідно до програм у порядку, встановленому положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві. Про початок та закінчення зборів військовозобов'язаних та резервістів видається відповідний наказ командира військової частини.

Чисельність військовозобов'язаних, які підлягають призову на навчальні збори, щорічно визначається Міністерством оборони України в межах бюджетних асигнувань на оборону { Частина першу статті 29 доповнено абзацом другим згідно із Законом N 1835-VI ([1835-17](#)) від 21.01.2010 } { Частина перша статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

2. Права та обов'язки військовозобов'язаних під час проходження зборів та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві встановлюються цим Законом, іншими нормативно-правовими актами. На військовозобов'язаних та резервістів поширюється дія статутів Збройних Сил України. { Частина друга статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

3. Військовозобов'язані (крім резервістів) з числа осіб офіцерського складу запасу, які не проходили військову службу як офіцери або звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років, та особи рядового, сержантського і старшинського складу можуть бути призвані районними (міськими) військовими комісаріатами на навчальні збори: { Абзац перший частини третьої статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

першого розряду - до п'яти разів строком до двох місяців кожного разу;

другого розряду - до трьох разів строком до одного місяця

кожного разу.

4. Час і строки проведення навчальних зборів військовозобов'язаних, у тому числі резервістів, визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України та органами управління іншими військовими формуваннями відповідно до цього Закону. { Частина четверта статті 29 в редакції Законів N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010, N 1835-VI ([1835-17](#)) від 21.01.2010 }

5. Військовозобов'язані (крім резервістів) у період між навчальними зборами можуть залучатися за планом Генерального штабу Збройних Сил України та органів управління іншими військовими формуваннями за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України до перевірочних зборів строком до 15 днів як без відриву від виробництва, так і з відривом. { Частина п'ята статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010; в редакції Закону N 1835-VI ([1835-17](#)) від 21.01.2010 }

6. Загальний строк зборів під час перебування військовозобов'язаних (крім резервістів) у запасі не може перевищувати 10 місяців. При цьому час перебування на перевірочних зборах зараховується до загального строку перебування на навчальних зборах. { Частина шоста статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

7. Загальний строк перебування резервістів на зборах не може перевищувати трьох місяців на рік.

8. У разі прийняття Президентом України схваленого Верховною Радою України рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації військовозобов'язані можуть призиватися на спеціальні збори на строк не більше двох місяців.

9. Військовозобов'язані, яким надійшла повістка районного (міського) військового комісаріату (органу Служби безпеки України) на прибуття для призову на збори, зобов'язані прибути в пункт і в строк, зазначені у повістці.

Керівники підприємств, установ, організацій та навчальних закладів незалежно від підпорядкування та форми власності на вимогу військових комісаріатів забезпечують своєчасне прибуття військовозобов'язаних до визначених пунктів збору.

Поважними причинами неприбуття чи несвоєчасного прибуття військовозобов'язаного до військового комісаріату для призову на збори в пункт і в строк, установлені військовим комісаріатом, які підтверджені відповідними документами, визнаються перешкоди стихійного характеру, сімейні обставини та інші поважні причини, перелік ([673-2010-п](#)) яких встановлюється Кабінетом Міністрів України. { Статтю 29 доповнено новою частиною згідно із Законом N 1835-VI ([1835-17](#)) від 21.01.2010 }

10. Призвані на збори військовозобов'язані та резервісти, які виконують обов'язки служби у військовому резерві, забезпечуються матеріальними засобами в порядку і розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України. { Частина статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

11. За призваними на збори військовозобов'язаними на весь період зборів та резервістами на весь час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві, включаючи час проїзду до місця їх проведення і назад, зберігаються місце роботи, а також займана посада та середня заробітна плата на підприємстві, в установі, організації незалежно від підпорядкування і форм власності. { Частина статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

12. Розміри грошового забезпечення і заохочення резервістів та порядок їх виплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

13. Виплата середньої заробітної плати військовозобов'язаним за весь період зборів та резервістам за час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. { Частина статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

14. Якщо військовозобов'язаний захворів під час зборів і продовжує хворіти після їх закінчення, за ним зберігаються місце роботи і займана посада, а з дня закінчення зборів, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності відповідно до закону.

Якщо резервіст захворів під час виконання ним обов'язків служби у військовому резерві і продовжує хворіти після закінчення терміну виконання цих обов'язків, за ним зберігаються місце роботи і займана посада, а з дня закінчення терміну виконання цих обов'язків, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності відповідно до закону. { Частина статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

15. Військовозобов'язаним, які на день призову на збори не працюють, на весь період зборів та резервістам з числа непрацюючих на весь термін виконання ними обов'язків служби у військовому резерві, включаючи час проїзду до військової частини і назад, виплачується грошове забезпечення в розмірі мінімальної заробітної плати за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями. { Частина статті 29 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від

21.01.2010 }

Стаття 30. Звільнення від проходження зборів

1. Від проходження зборів звільняються (крім резервістів):
{ Абзац перший частини першої статті 30 в редакції Закону
N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010 }

1) працівники Збройних Сил України та інших військових формувань;

2) працівники підприємств, установ і організацій цивільної авіації, які безпосередньо забезпечують перевезення, обслуговування та ремонт повітряних суден і аеродромної техніки;

3) плавучий склад суден морського і річкового транспорту та суден рибної промисловості в період навігації;

4) особи, які працюють у сільському господарстві, а також зайняті на підприємствах з ремонту сільськогосподарської техніки, - в період посівних і збиральних робіт, за винятком перевірочних зборів;

5) науково-педагогічні (педагогічні) працівники вищих, професійно-технічних і середніх навчальних закладів - в період, коли у цих закладах проводяться заняття;

6) студенти вищих навчальних закладів з денною і вечірньою формами навчання - на весь строк навчання, а студенти вищих навчальних закладів із заочною формою навчання і такі, що здають іспити екстерном, а також аспіранти та докторанти - в період екзаменаційних сесій;

7) військовозобов'язані-жінки, за винятком перевірочних зборів;

8) особи, звільнені з військової служби, - протягом року після звільнення в запас, за винятком перевірочних зборів;

9) військовозобов'язані, які мають дітей віком до трьох років або трьох і більше дітей віком до 16 років;

10) військовозобов'язані - у зв'язку з депутатською діяльністю;

11) військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та воєнний час;

11-1) військовозобов'язані, які уклали контракт про перебування у резерві служби цивільного захисту, - з метою підготовки резерву служби цивільного захисту; { *Частину першу статті 30 доповнено пунктом 11-1 згідно із Законом*

N 5404-VI ([5404-17](#)) від 02.10.2012 }

12) студенти, які навчаються у вищих і середніх духовних навчальних закладах;

13) священнослужителі, які займають посаду в одній з релігійних організацій, що діє за статутом (положенням), зареєстрованим у встановленому порядку;

14) кандидати в народні депутати України, зареєстровані в

установленому порядку, за їх заявою - до дня опублікування результатів виборів включно.

2. В окремих випадках, за наявності інших поважних причин і подання військовозобов'язаними відповідних документів, рішення про звільнення від проходження зборів приймається районним (міським) військовим комісаріатом, де вони перебувають на військовому обліку.

3. Резервісти звільняються від проходження навчальних та перевірочних зборів у порядку, встановленому положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві. { *Статтю 30 доповнено частиною третьою згідно із Законом N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010* }

Стаття 31. Присвоєння військових звань у запасі

1. Військовозобов'язаним, які пройшли навчальні збори і склали заліки за програмою навчання або здобули відповідну освіту чи досвід роботи на керівних посадах, можуть бути присвоєні чергові військові звання в запасі в порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України та нормативно-правовими актами з питань військового обліку військовозобов'язаних.

Порядок присвоєння військових звань резервістам встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України та положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві. { *Частина перша статті 31 в редакції Закону N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010* }

Стаття 32. Переведення військовозобов'язаних у відставку

1. Військовозобов'язані, які досягли граничного віку перебування в запасі, а також визнані військово-лікарськими комісіями непридатними для військової служби у воєнний час, виключаються з військового обліку і переводяться у відставку.

Г л а в а VI

ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Стаття 33. Загальні правила військового обліку

1. Військовий облік поділяється на облік призовників і облік військовозобов'язаних.

2. Загальне керівництво роботою, пов'язаною з організацією та веденням військового обліку призовників і військовозобов'язаних, контроль за станом цієї роботи в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від підпорядкування і форм власності здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України. Функціонування системи військового обліку забезпечується органами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, іншими міністерствами та центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого

самоврядування.

3. Військовий облік усіх призовників і військовозобов'язаних ведеться за місцем їх проживання і відповідно до обсягу та деталізації поділяється на персонально-якісний, персонально-первинний та персональний.

4. Військовий облік військовозобов'язаних за призначенням поділяється на загальний і спеціальний.

5. Військовий облік призовників і військовозобов'язаних ведеться в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 34. Персонально-якісний, персонально-первинний та персональний облік призовників і військовозобов'язаних

1. Персонально-якісний облік призовників і військовозобов'язаних передбачає облік відомостей (біографічні дані, стан здоров'я, результати співбесід тощо) щодо призовників і військовозобов'язаних, які узагальнюються в особових справах призовників або в облікових картках військовозобов'язаних. Ведення персонально-якісного обліку покладається на районні (міські) військові комісаріати.

2. Персонально-якісний облік військовозобов'язаних Служби безпеки України покладається на відповідні облікові органи Служби безпеки України.

3. Персонально-первинний облік призовників і військовозобов'язаних передбачає облік відомостей щодо призовників та військовозобов'язаних за місцем їх проживання. У сільській місцевості, а також у містах і селищах, де відсутні військові комісаріати, облік ведеться органами місцевого самоврядування.

4. Персональний облік призовників і військовозобов'язаних передбачає облік відомостей щодо призовників і військовозобов'язаних за місцем їх роботи або навчання та покладається на керівників підприємств, установ, організацій і навчальних закладів незалежно від підпорядкування і форм власності.

Стаття 35. Загальний і спеціальний облік військовозобов'язаних та облік резервістів

1. На загальному військовому обліку перебувають військовозобов'язані, не заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

2. На спеціальному військовому обліку перебувають військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

3. Особливості ведення військового обліку резервістів у міських (районних) військових комісаріатах, військових частинах встановлюються Генеральним штабом Збройних Сил України. { Частина третя статті 35 в

редакції Закону N 1834-VI (

[1834-17](#)

)

від 21.01.2010 }

Стаття 36. Військовий облік громадян України, які перебувають за кордоном

1. Військовий облік громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном, ведеться дипломатичними та консульськими представництвами України. Дипломатичні та консульські представництва України зобов'язані забезпечити прибуття до місця проживання на території України громадян України, які досягли повноліття і не мають відстрочки або не звільнені від призову на строкову військову службу, для проходження призовної комісії та сприяти поверненню військовозобов'язаних в Україну в разі проведення мобілізації та у воєнний час.

2. Особливості ведення військового обліку громадян, які тимчасово перебувають за кордоном, визначаються Кабінетом Міністрів України.

3. Військовий облік громадян України, які постійно проживають за кордоном, не ведеться.

Стаття 37. Взяття на військовий облік, зняття та виключення з нього

1. Взяттю на військовий облік призовників та військовозобов'язаних у районних (міських) військових комісаріатах підлягають громадяни України:

1) на військовий облік призовників:

приписані до призовних діляниць;

які прибули з інших місцевостей

(адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на нове місце проживання;

які набули громадянства України і згідно з цим Законом підлягають приписці до призовних діляниць;

2) на військовий облік військовозобов'язаних:

звільнені з військової служби в запас;

звільнені з альтернативної (невійськової) служби;

військовозобов'язані, які прибули з інших місцевостей

(адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на нове місце проживання;

звільнені зі служби начальницького та рядового складу Міністерства внутрішніх справ України, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (крім осіб, прийнятих на службу цивільного захисту у порядку, визначеному Кодексом цивільного захисту України, до проходження строкової військової служби), Державної кримінально-виконавчої служби України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику; { Абзац п'ятий пункту 2

частини першої статті 37 із змінами, внесеними згідно з Законами N 1254-VI ([1254-17](#)) від 14.04.2009, N 5404-VI ([5404-17](#)) від 02.10.2012, N 406-VII ([406-18](#)) від 04.07.2013 }

які набули громадянства України і згідно з цим Законом підлягають взяттю на облік військовозобов'язаних;
виключені з військового обліку Служби безпеки України;
які відповідно до статті 18 цього Закону звільнені від призову на строкову військову службу.

2. Взяттю на військовий облік військовозобов'язаних підлягають жінки, що належать до категорій, зазначених у частині одинадцятій статті 1 цього Закону.

3. Призовники та військовозобов'язані після прибуття до нового місця проживання зобов'язані в семиденний строк стати на військовий облік.

4. У воєнний час виїзд призовників і військовозобов'язаних з місця проживання без дозволу районного (міського) військового комісаріату забороняється.

5. Зняття з військового обліку призовників та військовозобов'язаних у військових комісаріатах (військовозобов'язаних Служби безпеки України у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України) підлягають громадяни України: { Абзац перший частини п'ятої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2926-VI ([2926-17](#)) від 13.01.2011 }

1) з військового обліку призовників:

які вибувають в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України до нового місця проживання;

які вибувають на строк більше трьох місяців за межі України;
які взяті згідно з рішеннями комісії з питань приписки або призовної комісії на облік військовозобов'язаних;
які отримали військові звання офіцерського складу після проходження військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу;

2) з військового обліку військовозобов'язаних:

які вибувають в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України до нового місця проживання;

які після проходження строкової військової служби прийняті на військову службу до інших військових формувань або на службу в органи внутрішніх справ, податкової міліції, в органи і підрозділи цивільного захисту, в Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України та в Державну кримінально-виконавчу службу України; { Абзац третій пункту 2 частини п'ятої статті 37 із змінами, внесеними згідно з Законами N 1254-VI ([1254-17](#)) від 14.04.2009, N 3353-VI ([3353-17](#)) від 12.05.2011 }

які вибули на строк більше трьох місяців за межі України;
в інших випадках за рішенням Міністерства оборони України.

6. Виключенню з військового обліку у районних (міських) військових комісаріатах (військовозобов'язаних Служби безпеки України у Центральному управлінні або регіональних органах Служби безпеки України) підлягають громадяни України, які: { Абзац перший частини шостої статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2926-VI ([2926-17](#)) від 13.01.2011 }

1) призвані чи прийняті на військову службу або направлені для проходження альтернативної (невійськової) служби;

2) проходять військову службу (навчання) у вищих військових навчальних закладах і військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів;

3) визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби з виключенням з військового обліку;

4) досягли граничного віку перебування в запасі;

5) припинили громадянство України;

6) були раніше засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;

7) направлені для відбування покарання до установ виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру;

8) не отримали до 40-річного віку військово-облікової або спорідненої з нею спеціальності;

9) померли.

7. Взяття на військовий облік військовозобов'язаних Служби безпеки України здійснюється з урахуванням особливостей, визначених Законом України "Про Службу безпеки України"

([2229-12](#)). { Статтю 37 доповнено частиною сьомою згідно із Законом N 2926-VI ([2926-17](#)) від 13.01.2011 }

Стаття 38. Обов'язки органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, посадових осіб, призовників і військовозобов'язаних щодо виконання правил військового обліку

1. В адміністративно-територіальних одиницях, де немає військових комісаріатів, відповідні органи місцевого самоврядування, керівники підприємств, установ та організацій, у тому числі навчальних закладів, незалежно від підпорядкування і форм власності зобов'язані на вимогу військових комісаріатів сповіщати призовників і військовозобов'язаних про їх виклик до військових комісаріатів, забезпечувати своєчасне прибуття за цим викликом, у семиденний строк повідомляти районні (міські) військові комісаріати про прийняття на роботу (навчання) та звільнення з роботи (навчання) призовників і військовозобов'язаних.

2. Органи виконавчої влади, що здійснюють реєстрацію місця проживання чи перебування осіб, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад зобов'язані: { Абзац перший частини другої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009 }

щомісяця повідомляти військові комісаріати про реєстрацію (зняття з реєстрації) місця проживання чи перебування призовників і військовозобов'язаних, а також повідомляти про місцеперебування призовників і військовозобов'язаних за запитом військових комісаріатів; { Абзац другий частини другої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законами N 1276-VI ([1276-17](#)) від 16.04.2009, N 5088-VI ([5088-17](#)) від 05.07.2012 }

надавати районним (міським) військовим комісаріатам допомогу у прийнятті допризовників на військовий облік, проведенні призову громадян на військову службу (збори), контролі за виконанням ними правил військового обліку та виявленні громадян із числа призовників і військовозобов'язаних, які порушують ці правила.

3. Органи внутрішніх справ у встановленому законом порядку зобов'язані проводити розшук, затримання і доставку до військових комісаріатів громадян, які ухиляються від виконання військового обов'язку, надсилати у двотижневий строк до військових комісаріатів або органів місцевого самоврядування, що ведуть військовий облік, відомості про випадки виявлення громадян, які не перебувають, проте повинні перебувати на військовому обліку, а також відомості про осіб, які отримали громадянство України і повинні бути взяті на військовий облік.

4. Органи реєстрації актів громадянського стану зобов'язані в семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про зміну призовниками і військовозобов'язаними прізвища, імені та по батькові, одруження (розлучення), випадки реєстрації смерті призовників або військовозобов'язаних та вилучення військово-облікових документів, пільгових посвідчень, а також інші дані.

5. Органи досудового розслідування зобов'язані в семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про призовників, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а суди - про призовників, кримінальні справи стосовно яких розглядаються судом, а також про вироки щодо призовників і військовозобов'язаних, які набрали законної сили. { *Частина п'ята статті 38 в редакції Закону N 4652-VI (*

[4652-17](#)
)
від 13.04.2012 }

6. Посвідчення про приписку призовників, військові квитки військовозобов'язаних, засуджених до позбавлення волі, обмеження волі або арешту, надсилаються судами до відповідних районних

(міських) військових комісаріатів.

7. Медико-соціальні експертні комісії зобов'язані в семиденний строк повідомити відповідні районні (міські) військові комісаріати про призовників і військовозобов'язаних, яких визнано інвалідами.

8. Керівники лікувальних закладів під час проведення призову зобов'язані у триденний строк повідомити відповідні районні (міські) військові комісаріати про громадян призовного віку, які перебувають на стаціонарному лікуванні.

9. Житлово-експлуатаційні організації, інші організації або підприємства та установи, що здійснюють експлуатацію будинків, а також власники будинків повинні своєчасно подавати необхідні відомості про призовників і військовозобов'язаних відповідним районним (міським) військовим комісаріатам, виконавчим комітетам сільських, селищних і міських рад, на які покладено ведення обліку призовників і військовозобов'язаних, стежити за виконанням призовниками і військовозобов'язаними правил військового обліку, а також сповіщати їх про виклик до військових комісаріатів.

10. Призовники та військовозобов'язані в разі зміни їх сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади зобов'язані особисто в семиденний строк повідомити про це орган, де вони перебувають на військовому обліку.

Г л а в а VII

ПРИЗОВ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ. ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ

Стаття 39. Призов на військову службу під час мобілізації.

Демобілізація

1. Призов військовозобов'язаних на військову службу у зв'язку з мобілізацією та звільнення з військової служби у зв'язку з демобілізацією проводяться в порядку, визначеному Законом України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" ([3543-12](#)).

{ Частина другу статті 39 виключено на підставі Закону N 2926-VI ([2926-17](#)) від 13.01.2011 }

Г л а в а VIII

ПРАВОВИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЩОДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ

Стаття 40. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни

1. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни, забезпечуються відповідно до законів України "Про Збройні Сили України" ([1934-12](#)), "Про соціальний і правовий захист

військовослужбовців та членів їх сімей" ([2011-12](#)), "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" ([2262-12](#)), "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей" ([1763-15](#)) та іншими законами. { Частина перша статті 40 із змінами, внесеними згідно із Законом

N 328-V ([328-16](#)) від 03.11.2006 }

Стаття 41. Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві

{ Назва статті 41 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5040-VI ([5040-17](#)) від 04.07.2012 }

Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється в порядку і на умовах, встановлених Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" ([2011-12](#)). { Стаття 41 в редакції Законів N 328-V ([328-16](#)) від 03.11.2006,

N 1834-VI ([1834-17](#)) від 21.01.2010; із змінами, внесеними згідно із Законом N 5040-VI ([5040-17](#)) від 04.07.2012 }

Г л а в а IX

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 42. Відповідальність посадових осіб і громадян України

1. Керівники, інші посадові особи органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ та організацій незалежно від підпорядкування і форм власності та громадяни України, винні у порушенні порядку військового обліку, допризовної підготовки, приписки до призовних дільниць, призову на строкову військову службу, проходження зборів, мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, прибуття за викликом до військового комісаріату, а також у вчиненні інших порушень законодавства про військовий обов'язок і військову службу, несуть відповідальність згідно із законом.

2. Районні (міські) військові комісаріати зобов'язані під час проведення приписки до призовних дільниць, призову на строкову

військову службу та проходження зборів ознайомити громадян України з їх правами та обов'язками згідно з вимогами цього Закону.

Г л а в а X

ФІНАНСОВЕ І МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стаття 43. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку

1. Фінансове забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку, здійснюється за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України. Додаткове фінансування цих заходів може відбуватися за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. { Частина перша статті 43 в редакції Законів N 107-VI ([107-17](#))

від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду N 10-рп/2008 ([v010p710-08](#)) від 22.05.2008, N 309-VI ([309-17](#)) від 03.06.2008 }

2. Центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування для проведення медичного огляду громадян, призову їх на військову службу, відправлення призваних осіб до військових частин, прийняття на військову службу за контрактом зобов'язані забезпечувати районні (міські) військові комісаріати необхідною кількістю технічних працівників та обслуговуючого персоналу, обладнаними призовними (збірними) пунктами, медикаментами, інструментарієм, медичним і господарським майном, автомобільним транспортом, а також забезпечувати здійснення охорони громадського порядку на призовних пунктах.

3. Для повного і якісного виконання планів проведення мобілізації в особливий період місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом з підприємствами, установами та організаціями незалежно від підпорядкування і форм власності та районними (міськими) військовими комісаріатами в мирний час утворюють дільниці для оповіщення і збору військовозобов'язаних, комплектують їх особовим складом із числа військовозобов'язаних без звільнення громадян від виконання основних обов'язків за місцем роботи та сприяють у набутті ними професійних навичок, а також забезпечують реалізацію інших заходів, пов'язаних з виконанням планів проведення мобілізації.

4. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують районні (міські) військові комісаріати службовими будинками, підсобними господарськими приміщеннями і приміщеннями для призовних пунктів (дільниць) згідно із законодавством. { Частина четверта статті 43 в редакції Законів N 107-VI ([107-17](#)) від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду N 10-рп/2008 ([v010p710-08](#)) від

22.05.2008, N 309-VI ([309-17](#)) від 03.06.2008 }

{ Частина п'яту статті 43 виключено на підставі Законів N 107-VI ([107-17](#)) від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду N 10-рп/2008 ([v010p710-08](#)) від 22.05.2008, N 309-VI ([309-17](#)) від 03.06.2008 }

6. За членами комісій з питань приписки до призовних дільниць, призовних та лікарських комісій при районних (міських) військових комісаріатах, лікарями і середнім медичним персоналом, технічними працівниками та обслуговуючим персоналом, які направляються для роботи на призовних дільницях і збірних пунктах під час взяття допризовників на військовий облік і призову громадян на військову службу або на збори для проведення медичного огляду і повторного огляду громадян, а також для відправлення призваних на збірні пункти, на весь час виконання цих обов'язків зберігаються займана посада та середній заробіток за основним місцем роботи.

7. Зазначеним у частині шостій цієї статті особам під час виконання цих обов'язків в іншій місцевості за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України, відшкодовуються витрати, пов'язані з їх виїздом в іншу місцевість та у зворотному напрямку, наймом (піднаймом) житла, а також витрати на відрядження.

Г л а в а XI

КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК ТА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 44. Контроль за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу

1. Контроль за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління, підприємствами, установами і організаціями, їх посадовими особами здійснюється в порядку, визначеному Конституцією України ([254к/96-ВР](#)), законами України "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави" ([975-15](#)), "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" ([776/97-ВР](#)) та іншими законами.

Стаття 45. Нагляд за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу

1. Нагляд за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління здійснюється в порядку, визначеному Конституцією України ([254к/96-ВР](#)) і законами України.

Г л а в а XII

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування, крім частини першої статті 21, яка набирає чинності з 1 січня 2007 року.
2. Строки і порядок переходу на повне комплектування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, визначаються відповідними програмами розвитку Збройних Сил України та реформування інших військових формувань.
3. Повноваження Міністерства оборони України стосовно забезпечення виконання військового обов'язку, передбачені цим Законом, надаються також й іншим центральним органам виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.
4. Громадяни України, звільнені від призову на строкову військову службу або яким було надано відстрочку від призову на строкову військову службу відповідно до Закону України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу", користуються правом звільнення або відстрочки до закінчення строку їх дії або втрати щодо них підстав.
5. Громадяни України, які на день набрання чинності цим Законом проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, звільняються з військової служби після закінчення встановлених строків строкової військової служби, визначених Законом України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу".
6. Контракти про проходження військової служби, які були укладені до набрання чинності цим Законом, діють протягом строку, на який вони були укладені.
7. За військовослужбовцями та військовозобов'язаними зберігається військове звання "рядовий", присвоєне до набрання чинності цим Законом.
8. Кабінету Міністрів України в шестимісячний термін з дня набрання чинності цим Законом:
  - підготувати та подати до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення інших законів України у відповідність із цим Законом;
  - розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;
  - привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

9. Запропонувати Президенту України розробити та привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

10. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

Президент України

Л.КРАВЧУК

м. Київ, 25 березня 1992 року

№ 2232-ХІІ

Підписуйтеся на сторінку ІРС в [Facebook](#) і [Twitter](#) – експертний погляд на законодавство і релігійне життя в Україні та світі.

Інститут релігійної свободи, Київ

www.irs.in.ua